

När en ankas god jul blev hela landets tradition

Berättelse

Kvällen som väger tyngst

I många länder är juldagen, den 25 december, julens stora dag. Då äter familjen tillsammans, och på morgonen öppnar barnen sina paket. I Sverige ser det ofta annorlunda ut. Här lägger många tyngdpunkten på kvällen före, alltså på julafton den 24 december. Det är då familjen samlas, julbordet dukas fram och julklapparna delas ut. En del av förklaringen är gammal: före det moderna uret räknade man dygnet från solnedgången, så kvällen före hörde egentligen redan till nästa dag. Det är viktigt att säga att alla i Sverige inte firar jul, och att de som firar gör det på många olika sätt. Ändå finns det ett mönster som känns igen i många hem, och det mönstret har sin höjdpunkt just den 24 december.

Mat, ljus och en tomte med säck

Sjelva firandet kretsar ofta kring några återkommande inslag. Julbordet är ett stort bord med många olika rätter – skinka, köttbullar, sill, bröd och sötsaker – där tanken är att det ska finnas gott om allt. Många pyntar dessutom ett rum med en julgran, levande ljus och små prydnader, vilket ger den mörka decemberkvällen ljus och färg. När kvällen kommer dyker i många familjer en jultomte upp, klädd i rött och med en säck full av julklappar. Att paketen delas ut på kvällen, och inte på morgonen den 25 december som i flera andra länder, är ett av de tydligaste dragen i det svenska firandet. Sammantaget bildar maten, ljuset och klapparna en ram som många förknippar starkt med just ordet julafton.

Klockan tre stannar tiden

Mitt i alla bestyr finns en tv-tradition som ofta förvånar den som är ny i landet. Sedan år 1960 visar public service-kanalen SVT programmet "Kalle Anka och hans vänner önskar God Jul", en samling korta filmer med Kalle Anka, Musse Pigg och andra figurer från Disney. Programmet sänds varje julafton, vanligtvis omkring klockan tre på eftermiddagen, och har blivit en så fast punkt att många planerar dagen efter det. När det börjar blir det ofta tyst i huset en stund: matlagningen får vänta, och familjen sätter sig tillsammans framför skärmen. För många fungerar programmet som en gemensam paus innan kvällens mat och klappar tar vid.

Hur reklam kan bli en kollektiv vana

Att en tecknad film med amerikanska seriefigurer har kunnat bli en så djupt rotad tradition kan verka motsägelsefullt. Innehållet är trots allt underhållning, ursprungligen tänkt att roa och i förlängningen att sälja. Ändå har just upprepningen gjort något särskilt med programmet. Eftersom det har sänts på samma dag, vid nästan samma tid, varje år i mer än sextio år, har det blivit en hållpunkt som flera generationer delar. Föräldrar som själva såg det som barn tittar nu med sina egna barn, och på så sätt förs vanan vidare. Det visar något allmänt om hur traditioner uppstår: en

handling behöver inte vara gammal eller högtidlig för att bli betydelsefull. Det räcker ofta att många gör samma sak samtidigt, om och om igen, tills den dag det skulle kännas tomt att låta bli.

Igenkänning och respekt

För den som är ny i Sverige kan julafton vara en bra ingång till landets vardagskultur, men också en påminnelse om att traditioner inte gäller alla på samma sätt. Somliga firar jul intensivt, andra firar inte alls, och många som har flyttat hit bär med sig egna högtider som betyder minst lika mycket för dem. Att förstå varför den 24 december och en gammal tv-sändning betyder så mycket för många handlar därför inte om att tycka likadant, utan om att känna igen hur en gemensam vana kan binda samman människor – och samtidigt minnas att ingen behöver tvingas in i den.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
tyngdpunkt	den del som är viktigast eller väger mest
dygn	ett helt dygn på 24 timmar; en dag och en natt
mönster	något som upprepas och känns igen
inslag	en del av en helhet; något som ingår
kretsa kring	handla mest om; ha som mitt
pyrdnad	en liten sak som man pyntar med
public service	tv och radio som finns för alla och inte styrs av reklam
hållpunkt	något fast att hålla sig till eller planera efter
motsägelsefull	som verkar gå emot sig själv; svår att få ihop
rotad	som sitter djupt och har funnits länge
upprepning	att något görs igen och igen på samma sätt
generation	alla som är ungefär lika gamla; barn, föräldrar, far- och morföräldrar
ingång	en väg in i något; ett sätt att börja förstå

Läsförståelsefrågor

1. Vad menar texten med att kvällen den 24 december “väger tyngst” i Sverige?
 1. Att den är den längsta kvällen på året.
 2. Att den är själva höjdpunkten i firandet för många.
 3. Att man måste arbeta extra mycket den dagen.
2. Vilken gammal förklaring ger texten till att man firar på kvällen före?
 1. Att affärerna stängde tidigt på den tiden.
 2. Att dygnet förr ansågs börja när solen gick ner, vilket gjorde kvällen innan till en del av själva högtidsdagen.
 3. Att tomten bara kunde komma på natten.
3. Varför lyfter texten särskilt fram att julklapparna delas ut på kvällen?
 1. För att visa att svenskar är otåliga.
 2. För att det är ett av de drag som tydligast skiljer det svenska firandet från andra länders.
 3. För att barnen annars skulle bli ledsna.
4. Hur förklarar texten att ett underhållningsprogram har kunnat bli en stark tradition?
 1. Genom att det är roligare än alla andra program.
 2. Genom att det har upprepats på samma dag och tid år efter år, så att flera generationer delar det.
 3. Genom att SVT tvingar alla att titta.
5. Vad menar texten när den kallar programmet “motsägelsefullt” som tradition?
 1. Att handlingen i filmerna är svår att förstå.
 2. Att det från början är amerikansk underhållning, men ändå har blivit en djup svensk vana.
 3. Att ingen egentligen tycker om det.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Alla som bor i Sverige firar jul på samma sätt.
 2. SVT har visat programmet med Kalle Anka varje julafton sedan 1960.
 3. Programmet är det mest sedda tv-programmet i hela världen.
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Programmet sänds vanligtvis omkring klockan tre på eftermiddagen.
 2. Den nordiska seden att fira på kvällen hänger ihop med en äldre tideräkning.
 3. Många som har flyttat till Sverige bär med sig egna högtider.
 4. Julbordet innehåller bara en enda sorts mat.
 5. En tradition måste vara gammal för att betyda något, enligt texten.

8. Texten skriver att “en handling behöver inte vara gammal eller högtidlig för att bli betydelsefull”. Förklara med egna ord vad som menas.
9. Varför kan man säga att upprepning är nyckeln till hur den här traditionen uppstod? Använd exempel ur texten.
10. Texten är noga med att skriva att alla i Sverige inte firar jul. Varför är det viktigt att uttrycka sig så, tror du?
11. I sista stycket står det att igenkänning “inte handlar om att tycka likadant”. Förklara vad texten menar med det.
12. Texten beskriver hur föräldrar tittar på programmet med sina barn precis som de själva gjorde som små. Vad säger det om hur traditioner förs vidare?

Diskussionsfrågor

- Texten menar att en handling kan bli en tradition bara genom att upprepas många gånger. Håller du med? Finns det något i ditt eget liv som blivit en tradition på det sättet?
- Kan något som från början är reklam eller ren underhållning bli en äkta del av en kultur? Var går gränsen, tror du?
- Texten betonar att alla inte firar jul och att många bär med sig egna högtider. Hur kan en arbetsplats eller en skola göra plats för olika traditioner samtidigt?
- Varför kan det kännas tryggt att göra exakt samma sak varje år på en högtid? Finns det också nackdelar med att hålla för hårt fast vid traditioner?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text där du jämför en viktig högtid från ditt eget land med det svenska julfirandet som beskrivs i texten. Vad liknar varandra, vad är olika, och vad tänker du själv om idén att en tv-sändning kan bli en tradition?